

הלכות פסח

תדפיס מתוך הספר הלכות והליכות
בהוצאת רשת אהלי יוסף יצחק

סימן קז

דיני חֲדָשׁ נִסָּן

- א. כָּל יְמֵי חֲדָשׁ נִסָּן אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן. (סעיף א)
- ב. מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ נִסָּן וְעַד י"ב בּוֹ נוֹהֲגִין לִקְרֹא בְּכָל יוֹם פְּרִשְׁת הַנְּשִׂיא מְנַשִּׂיאֵי י"ב הַשְּׁבָטִים שֶׁהִקְרִיב אֶת קַרְבָּנוֹ בְּאוֹתוֹ יוֹם. (סעיף א)

מְנַהֵג חב"ד: בְּכָל יוֹם מִי"ב הַיָּמִים, (אֲבָל לֹא בְיוֹם הִ"ג) אוֹמְרִים נֶסֶח מֵיחָד שֶׁל "יְהִי רְצוֹן", וְגַם כֹּהֲנִים וְלוֹיִם אוֹמְרִים אוֹתוֹ.

- ג. בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר קוֹרִין אֶת פְּרִשְׁת הַמְּנוּחָה (שֶׁבְּתַחֲלַת פְּרִשְׁת בְּהַעֲלוֹתָהּ) שֶׁהִיא נֶגֶד שְׁבַט לֵוִי - הַשְּׁבַט הִ"ג. (סעיף א)

מְנַהֵג חב"ד וְעוֹד קְהִלּוֹת: מִלְבָּד פְּרִשְׁת הַמְּנוּחָה, קוֹרְאִים גַּם אֶת "זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ" - שֶׁהִיא פְּרִשְׁת סְכּוּם כָּל י"ב קַרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים שֶׁהִקְרִיבוּ בַיָּמִים הַקּוֹדְמִים.

- ד. אֵין מְתַעַנֵּין בְּחֲדָשׁ נִסָּן אֶפִּילוֹ תַעֲנִית יֶאֱרָצִיט. אֲבָל תַעֲנִית חֲלוּם מְתַעַנֵּין. (סעיף ב)

מְנַהֵג חב"ד: אֵין מְתַעַנִּים כָּלֵל 'תַעֲנִית חֲלוּם'.

- ה. חֶתָּן וְכֹלָה מְתַעַנֵּין בְּחֲדָשׁ זֶה בְּיוֹם חֲפָתָם, וְאֶפִּילוֹ בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ נִסָּן. (סעיף ב)
- ו. בְּשַׁבַּת הַגָּדוֹל (=הַשַּׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי פֶסַח) לְאַחַר תְּפִלַּת מְנוּחָה, נוֹהֲגִין לוֹמַר 'עֲבָדִים הָיִינוּ' (מֵתוֹךְ 'הַגָּדָה שֶׁל פֶּסַח'), לְפִי שֶׁבְּשַׁבַּת הַגָּדוֹל הָיְתָה הַתַּחֲלַת הַגָּאֻלָּה וְהַנְּסִים. (סעיף ג)

הַלִּיכוֹת וּמְנַהֲגִים

- א. מְנַמְנָעִים מֵאֲכִילַת מִצּוֹת שְׁלוּשִׁים יוֹם קוֹדֵם הַפֶּסַח.

- ב. מְבָרְכִין 'בְּרִפְת הָאֵילָנוֹת' בְּיָמֵי חֲדָשׁ נִסָּן בְּעֵת רְאִית שְׁנֵי אֵילָנֵי מֵאֲכָל הַפּוֹרְחִים בַּיָּמִים אֵלּוּ. אִם כָּבֵד נִפְּלוּ הַפְּרָחִים וְהַחֲלוּ לִגְדֵל הַפְּרוֹת - לֹא יִבְרָךְ.

מְנַהֵג הַסְּפָרָדִים: לְבָרֵךְ בְּרִפְת הָאֵילָנוֹת בְּרֵב עַם.

סימן קיא הלכות בדיקת חמץ ובטולו

איסור חמץ בחג הפסח

א. התורה מצוה עלינו לבער את החמץ מבתינו, כדי שלא ימצא שם בחג הפסח. כמו שנאמר: "אך ביום הראשון תשביתו שאר (=דבר הגורם לעסה להיות חמץ) מבתיכם כי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא משרא לא מיום הראשון עד יום השביעי" (שמות יב, טו). וכן נאמר: "שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם, כי כל אכל מחמץ (=סוג של חמץ) ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל, בגר ובאזרח הארץ" (שם, יט).

בדיקת חמץ

- ב. בלילה שלפני ערב פסח בודקין את החמץ. (סעיף א)
- ג. קודם הבדיקה, יכבדו (=ינקו ויטאטאו) היטב כל המקומות, וינקו אותם מפל חמץ, כדי שלאחר מכן יהיה קל לבדק. (סעיף ג)
- ד. חביב לבדק מיד בתחלת הלילה. (סעיף א)
- ה. אסור להתחיל לאכל או לעשות שום מלאכה חצי שעה קדם הלילה. (סעיף א)

פתב אדמו"ר הזקן: באותה חצי שעה שקדם הלילה יש להמנע אפלו מלמוד.

- ו. יש חוששין שמא לא ימצא כלום (כיון שהבית נקי), ויתהא הברכה לבטלה. ולכן נוהגין שקדם הבדיקה מניחין פתיתי לחם במקומות שונים בבית, כדי שימצאם הבדק. (סעיף ח)

פתב אדמו"ר הזקן: אפלו אם הבדק לא ימצא חמץ אין ברכתו לבטלה, וקיים את המצוה כהלכה. ומכל מקום, מנהג ישראל תורה היא להניח פתיתים.

- ז. מי שאינו בודק פראוי את הבית כלו, וכל פונתו היא למצא את הפתיתים שהניחו בלבד, לא קיים מצות בדיקה, ונחשב לו כבכרה לבטלה. (סעיף ח)

ח. קדם שמתחיל ל**בדק**, **יברך**: " .. אשר קדשנו במצותיו וצונו על בעור חמץ". ואף על פי שענתה עדן אינו מבטל, מפל מקום מברך 'על בעור', לפי שמיד אחר הבדיקה **יבטל את החמץ** שאינו ידוע לו, וזהו הבעור לחמץ שאינו ידוע לו. (סעיף ז)

דברי אדמו"ר הזקן: יש נוהגים לטל ידיים ללא ברכה לפני הבדיקה. וכן נהגו הספרדים.²

- ט. לא יפסיק בין הברכה לתחלת הבדיקה. (סעיף ז)
- י. טוב שלא יפסיק עד גמר כל הבדיקה, אלא רק בדבר שהוא מענין הבדיקה. (סעיף ז)
- יא. יכול לבדק כמה בתיים בברכה אחת. (סעיף ב)
- יב. אין בודקין אלא בנר יחידי של שעוה. (סעיף ב)
- יג. לא יבדק בנרות קלועים משום דהוי (=שנחשב) כפאבוקה. (סעיף ב)
- יד. בשעת הדחק, אם אין לו נר של שעוה, יבדק בנרות הרגילים, המיצרים ממוצרי נפט. (סעיף ב)
- טו. בודק כל החדרים שיש לחוש שמא הכניסו בהם חמץ, אפלו המרתפים והעליות והחניות ובית העצים (=מקום שמאכסנים בו עצים להסקה וכדומה). כל שיש לחוש שמא הכניסו שם חמץ במהלך השנה - צריכין לבדקו. (סעיף ג)
- טז. צריכין לבדק כל הארונות שמחזיקים בהם חמץ. (סעיף ג)
- יז. ברכונים וסדורים וזמירות שבת' וכדומה, הנמצאים על השלחן בשעת הסעודה ונדבקים בהם פרוגי חמץ, אין להחזיקם בחג הפסח, ויש להצניעם (=להניחם במקום סגור) ולמכרם לגוי.
- יח. שטיחים וצעצועים שלא נתן לנקותם היטב, יש להצניעם ולמכרם לגוי.
- יט. צריכין לבדק בכל המקומות, בחרים ובסדקין כל מה שאפשר. (סעיף ה)
- כ. גם הפיסים שבבגדים שלו ושל הילדים, שלפצעים נותנים בהן חמץ, צריכין בדיקה, וינערום היטב למחר בשעת הבעור. (סעיף ה)
- כא. החדרים שמוכרים לנכרי עם החמץ, חל עליו חיוב לבדקם, פיון שהמכירה מתבצעת רק למחר בבקר. ואם פן, בליל הבדיקה עדן הם שלו. (סעיף ו)

הערה

רבים מהפוסקים, ובכללם אדמו"ר ה'צמח צדק³, חולקים על כך וסוברים כי אין טעם לבדק בחדר שעתידי להיות שיך לנכרי בזמן אסור החמץ. וכן המנהג הנפוץ שלא בודקים חדרים אלו.

כב. חדר שצריך בדיקת חמץ, ורוצה לעשותו אוצר (=מחסן). פרוש שרוצה לאצר (=לאחסן) בתוכו פרות או עצים או שאר דברים, שמחמת זה לא יוכל לבדקו כשיגיע ליל ארבעה עשר (=כיון שהחדר יהיה מלא בחפצים כך שלא תהיה גישה) - צריך לבדק תחלה את החמץ שם באחד הלילות לאור הנר, כמו שבדקין את החמץ בליל ארבעה עשר. ויכול לעשות זאת אפילו זמן רב לפני הפסח, אף אין מברכים על בדיקה זו, כי הברכה נתקנה רק לבדיקה שעושים בסמיכות לחג. (סעף יב)

כג. היוצא לדרך רחוקה, ולא יהיה בביתו בלילה של ערב פסח, ימנה קודם לכתו שלחן שיבדק ויבטל חמצו, ויאמר לו בפרוש שהוא ממנה אותו שלחן על הבדיקה וגם על הבטול, והשליח יאמר בבטול: "חמצו של פלוני.. יהיה בטל". וגם בעל הבית עצמו, באותו מקום שבו הוא נמצא בערב פסח בבקר, יבטל חמצו שברשותו. ואם לא מנה שלחן, יכול לסמוך בזה על אשתו ובני ביתו, ויזהירם שיעשו הפל פדת וכדין. (סעף טז)

כד. את החמץ שהוא משאיר לאכילה או למכירה יניח קדם הבדיקה במקום השמור היטב. וכן החמץ שהוא מוצא בבדיקתו, וצריך לשרפו למחר, יניח במקום שמור. ויהיה החמץ קשור בתוף שקית וכדומה שלא יאבד, ויניחניו במקום בולט כדי שיראהו למחר ולא ישכח לשרפו. (סעף ט)

בטול חמץ

כה. אחר הבדיקה יבטל מיד את החמץ. (סעף י)

כו. עקר הבטול הוא בלב, שיגמר (=שיחליט) בלבו שכל חמץ שברשותו הרי הוא כאלו אינו, ואינו חשוב כלום, והרי הוא כמו עפר וכדבר שאין בו צורך כלל. (סעף י)

כז. תקנו חכמים שלא יסתפק בבטול שבלב, אלא יוציא דברים אלו גם בפיו, ויאמר: "כל חמירא..". (סעף י)

כח. מי שאינו יודע פרוש המלים בארמית, יאמר בלשון שהוא מבין (ולדגמה בלשון הקדש: כל **חמץ** ושאר שיש ברשותי, שלא ראיתיו ושלא בערתיו ושלא ידעתיו, יבטל ויהיה הפקר כעפר הארץ). (סעיף י')

מנהג הספרדים: יש הנוהגים לומר את **נסח הבטול**: "כל חמירא" שלש פעמים כדי לתת חזק לבטול. וכן אומרים "לשים יחיד קודשא בריך הוא ושכינתיה", ו"יהי רצון" המופיע במחזורים.

חמץ שנמצא בחג הפסח

כט. מצא חמץ בביתו בחל המועד - יוציאנו וישרפנו. (סעיף יז)

ל. אם יש בחמץ שמצא פזית - יברך על 'בעור חמץ'. (סעיף יז)

לא. בימינו שהמנהג הוא למכר את כל החמץ שנשאר בבית לנכרי, אם מצא חמץ בביתו בזמן שיש אסור על החמץ, יעבירו (אם אינו שבת או יום טוב) לאותו חדר סגור שבו נמצא החמץ שמכר לנכרי.

לב. ואם מצא חמץ ביום טוב או בשבת (שבת חל המועד או שבת שחל בה ערב פסח), שאסור לטלטלו אז משום דהוי (=שהוא) מקצה, יכסהו בכלי כדי שלא יבואו לאכל ממנו, ואחרי צאת השבת או החג יעבירו לחדר הסגור שמכר לנכרי. [ואם אין לו חדר או מקום שמכר לנכרי - ישורף אותו]. (סעיף יז)

הליכות ומנהגים

א. בודקין את החמץ לאחר תפילת ערבית.

ב. קדם הבדיקה מניחין במקומות שונים בבית עשרה פתיתי חמץ קשה. כל אחד מהם כרוך בפסת ניר. (הדייק במספר עשר דוקא הוא על פי הקבלה).

ג. בודקין לאור נר של שיצה ועל ידי נוצת עוף.

ד. הבודק מניח החמץ שמוצא בשקית ניר.

ה. בסיום הבדיקה מניחים את שקית הניר, הנוצה ושירי הנר - אם נשאר - בקערורית (=בצד הפנימי של) כף עץ, עוטפים הכל בניר (רק את יד הפך משאירים בולטת מתוך הניר ללא עטיפה), ומהדקים בחוט שכוךים סביב הניר כמה פעמים וקושרים אותו.

1. סי' תלב סי"ב.

2. בן איש חי.

3. שו"ת אורח חיים סי' מז.

4. ראו משנה ברורה סי' תלו ס"ק לב ובפסקי תשובות שם (אות ג).

סימן קיב

איזה חמץ אסור להשהותו בפסח ואיזה מתר

- א. כל דבר שיש בו **תערובת חמץ**, ואפלו אין בו **חמץ בעין** (=חמץ ממשי) ורק טעם של חמץ, כגון שהסירו את החמץ עצמו מהמאכל, מכל מקום **אסור** להשהותו בפסח. (סעיף א)
- ב. דבר שלא היה בו **חמץ** כלל אלא שנתבשל בכלי חמץ קדם **פסח**, או **שנכבש** (=שזהה 24 שעות עם נוזל) בכלי חמץ - **מתר** להשהותו בפסח. (סעיף א)
- ג. אם המאכל נתבשל או **נכבש** בתוך **הפסח בכלי חמץ** - **חיבין לבצרו**. (סעיף א)
- ד. אם **החמץ נפסל ונפסד** (=התקלקל) לגמרי מאכילת **הקלב** קדם **הפסח**, **מתר** בפסח בהנאה ובשהיה [אף לא באכילה]. (סעיף ה)
- ה. יש **להזהר** במפות שמציעים על השלחן בפסח שיהיו נקיות מכל **חשש חמץ**, ולא יתפגר מהן איזה פרור וכדומה. וכל שפן שיש להזהר מכל חשש באותם מקומות שמאחסנים בהם אכל המיעד לפסח. (סעיף ג)
- ו. כל הכלים שאינו **מכשירן לפסח**, צריך לשפשפן היטב בערב **פסח** קדם **שעה ששית**, ולהדיחן באפן שלא יהא **חמץ** נכר בהן, ויצניעם (=יסתיר אותם) במקום שאינו רגיל לילך לשם בפסח, כדי שלא יבוא להשתמש בהם בפסח. (סעיף ו)
- ז. טוב לסגורם בחדר או בארון סגור מיוחד, ולהצניע (=להסתיר) את המפתח עד לאחר **הפסח**. (סעיף ו)

הליכות ומנהגים

א. מוצרים הבאים במגע עם הפה, כגון משחת שיניים - ראוי לודא שהם נקיים מכל חיש חמץ.

ב. מוצרי קוסמטיקה המיועדים לשאר חלקי הגוף (מלבד הפה) - ונתהליך יצורים הסתים לפני הפסח - מעקר הדין אינם צריכים **הכשר לפסח**, כי גם אם יש בהם **תערובת חמץ** הרי שהחמץ שבתוכה **נפסל לאכילת קלב** עוד לפני **החג**. עם זאת, מקביל להקפיד שגם על מוצרי הנקיון והקוסמטיקה יהיה **הכשר לפסח**.

סימן קטז דיני הגעלה

כלים שהכשרתם היא על ידי הגעלה

א. כל כלי עץ וכלי מתכות וכלי אבן מהני להו (=מועילה להם) **הגעלה**. (סעיף ב)

הרחבה - דברי אדמו"ר הזקן: אחד כלי מתכת ואחד כלי עץ ואחד כלי אבנים שנשתמש בהן **חמץ** על ידי משקין חמין - כדרך שנשתמש בהן, כף צריך להכשירן על ידי הגעלה, כי **כבולעו כף פולטו**.

כלי שנשתמש **ונבלע** בו **חמץ** כל השנה על ידי חם **כלי ראשון**, כגון קדרות (=סירים) ששמים על האש, וכן כף שהיא מיוחדת לערבב בה את הקדרה כשהיא על האש, וכן כף שהיא מיוחדת להוציא בה התבשיל מהקדרה לתוף הקערה (=צלחת) - צריך להגעילן בתוף כלי ראשון רותח.

וכלים שנשתמש **ונבלע** בהן חמץ כל השנה על ידי חם **כלי שני**, כגון כפות שאוכלים בהן מהקערה שהיא נקראת כלי שני, הרי הן **נכשרין** על ידי **הגעלה בכלי שני**, דהיינו שיערה רותחין מכלי ראשון לתוף כלי שני, וישים הכפות בתוף הרתחין שכלי שני. (סימן תנא, סעיף כה וסעיף לב)

המחשה מעשית:

כלי מתכת, עץ, וכן פלסטיק ונילון (אם אינם מתקלקלים בהם זה), נתן להכשיר בהגעלה.

לכתחלה ראוי להכשיר את כל הכלים בתוף כלי ראשון רותח, כיון שקשה לדעת בודאות שלא השתמשו בהם גם בכלי ראשון (לדגמה: כף רגילה - עקר שמושה בצעת האכילה הוא מתוף הצלחת שהיא כלי שני, אף לפעמים משתמשים בכף כדי לערבב את האכל הנמצא בתוף הסיר, שהוא כלי ראשון). **ובדיעבד**, כלי שרוב שמוש הוא בכלי שני, והגעילו אותו בתוף כלי שני - אינו **אוסר** את שהתבשל בו **בפסח**. (בהמשך יזכר **דין ערוי מכלי ראשון**).

ב. כלי שתיה - צריכין גם כן הגעלה. (סעיף יג)

הרחבה - דברי אדמו"ר הזקן: כל הכלים שנושרה בהן חמין ונכבש בהן כ"ד (=24) שעות רצופות, אפלו נכבש במשקה צונן, כגון ששרה פתיתי לחם במים צוננים ושהו **מצת לעת** בתוך הכלי - הרי זה כאלו נתבשלו בתוכו, **שכל הכבוש הוא כמבשל**, וצריך להגעילו בתוך **כלי ראשון**. ואין צריך לומר אם עמד בתוכו משקה של חמין, כגון שכר העשוי משעורים, שצריך להגעילו בכלי ראשון, אם עמד בתוכו כ"ד שעות רצופות. (סימן תנא, סעיף ס)

המחשה מעשית:

כוס ששרה בה משקה בירה במשך 24 שעות רצוף, צריכה הגעלה בכלי ראשון, על אף שידוע בנדיבות שאין משתמשים בכוס זאת לשתיה חמה.

אפן הגעלת כלים

- ג. אין **מגעילין** אלא במים, ולא יהא בהם שום תערובות אפלו אפר וכדומה. (סעיף יד)
- ד. אם **הגעיל** הרבה כלים ביורה (=דוד מים גדול), עד ששפכו המים כעין ציר, אין מגעילין בהם עוד. (סעיף יד)
- ה. אם **מגעיל** על ידי צבת שמחזיק בה את הכלי, צריך לרפות (=להחזיק רפוי) את הכלי ולחזר ולתפסו, שאם לא כן הרי לא באו מימי הגעלה במקום שהצבת תופסת. וטוב יותר לשים את הכלים בתוך רשת או בתוך סל. (סעיף טו)
- ו. לא יניח הרבה כלים בפעם אחת לתוך הכלי שהוא **מגעיל** בו, כדי שלא יגעו אחד בשני, שאם כן במקום נגיעתן אינן נגעילין. (סעיף טו)

הרחבה - דברי אדמו"ר הזקן: לא יניח כלים הרבה לתוך סל אחד מנקב ויגעילם יחד, אלא אם כן הם מנחים שם ברוח ואינם נוגעין זה בזה, לפי שבמקום נגיעתם אין הגעלה עולה שם. ואף על פי שהמים מגיעים לשם, מכל מקום לענין הגעלה צריך שרתיחת המים תגיע לכל שטח הכלי, ובמקום נגיעתם אין הרתיחה עולה יפה. אבל בתוך סל שאינו מנקב לא יגעיל אפלו כלי אחד, אף על פי שהוא צף בתוכו ואין נוגעין זה בזה. (סי' תנב סעיף כה)

ז. אין להגעיל אלא כלי שאינו בן יומו, דהיינו (=כלומר) שפבר עבר מעט לעת משעה שבשלו בו חמץ. (סעיף זט)

המחשה מעשית:

כל כלי שמביאים להגעלה - יש להפסיק להשתמש בו 24 שעות קדם לכן.

ח. צריך שישגיח שבכל פעם שהוא נותן את הכלי לתוך היורה (=הדוד), יעלו המים רתיחות (=בועות). (סעיף זט)

הרחבה - דברי אדמו"ר הזקן: כשמכניס הכלי ליורה, צריך להזהר שיהיו המים מעלין רתיחה, דהיינו בועות, בשעת כניסת הכלים לתוכם, שההגעלה אינה אלא ברותחין שמעלין בועות, אבל לא בחמין אף על פי שהיד סולדת בו.

ואם מכניס ליורה כלים הרבה זה אחר זה, ורגילות היא שכשמכניסין כלי אחד לתוך הרותחין מיד נחים מרתיחתם, צריך להמתין שלא יכניס כלי נוסף עד שישנובו המים ויעלו בועות. וכן ימתין בהכנסת כל כלי וכלי.

ומאד צריך להזהר בזה, שאם לא נזהר בזה הרי הפסיד ההגעלה לגמרי. (סימן תנב, סעיף ג)

ט. לכתחלה אין להגעיל לאחר שהגיע זמן אסור חמץ בערב פסח, כיון שהגעלה בזמן זה דורשת תנאים מיוחדים שקשה לעמוד בהם. (סעיף זט)

י. נוהגין שאחר ההגעלה שוטפים את הכלים במים קרים. (סעיף יז)

הרחבה - דברי אדמו"ר הזקן: לאחר הגעלת כל כלי וכלי, נהגו כל ישראל לשטפו תכף ומיד במים קרים, כדי שלא יבלע מלכלוך החמץ שבתוך המים הרותחים, כיון שקצת מלכלוך החמץ של הכלי נבלע מקדם במים הרותחים.

ואף שכבר נתבטל בתוכם, אף על פי כן נוהגין לכתחלה להעבירו מעל גבי הכלי על ידי שטיפה בצונן. (סימן תנב, סעיף ה)

יא. יש להגעיל בפני בעל תורה הבקי בדיני הגעלה. (סעיף יח)

יב. ידיעות הכלים צריכות גם כן הכשר. אם ידית הכלי אינה נכנסת לתוך היורה (=דוד המים שמגעילים בתוכו), יכול להכשיר את הידית על ידי שישפך רותחין עליה. (סעיף יב)

המחשה מעשית:

פֶּשְׁבָּאִים להכשיר כלי עם ידית אֶרְכָּה, יש להכניס גם את הידית לתוך המים הרוותחים. אם הידית אֶרְכָּה מדי ולא נכנסת עם הכלי לתוך המים הרוותחים, אפשר לשפך עליה מים מהכלי (**פֶּדִין** "צרי מכלי ראשון"). יש גם אפשרות להכניס את הידית פַּעַמִּים - מכניסים מחצית מהידית (ושוטפים אותה מיד במים קרים), ולאחר מכן מכניסים מחצית שנייה (ושוטפים אותה מיד במים קרים). אפשרות זו קיימת בכלים גדולים נוספים שאי אפשר להכניסם בשלמותם.¹

כלים שדרך הכשרתם היא על ידי לבון

יג. כלים שמתמשים בהם על ידי האור (=האש), כלי מים - צריכין לבון, ולכן האגנות (=תבניות) והמחבתות שאופין בהן **חמץ** - צריכין לבון. (סעיף ד)

הרחבה - דברי אדמו"ר הזקן: כלים שנשתמשו בהם בחמץ וה**חמץ נבלע** בהן על ידי חם האש בלבד, שלא על ידי משקה (=נוזל), כגון שפודים שצלו עליהם מאכלי חמץ, שגוף החמץ נוגע בשפודים בעת הצליה ואין ביניהם משקה שילוף **טעם החמץ** לתוך השפוד, אלא על ידי חם האש בלבד נבלע בהם טעם החמץ - אינו נפלט מהם על ידי הגעלה במים רותחים, **דכבולעו כף פולטו**. ולכן כלי שנבלע בו חמץ על ידי משקה - נפלט ממנו על ידי הגעלה במים רותחים, אבל כלי שנבלע בו החמץ על ידי חם האש בלבד, שלא על ידי משקה - אינו נפלט ממנו אלא על ידי חם האש בלבד, דהינו **לבון**. (סימן תנא, סעיף יג)

המחשה מעשית:

תבניות אפיה - לא תועיל להם **הגעלה**, אלא רק לבון. והוא הדין במחבת טפלון שנועדה לטגון ללא שמן, שצריכה לבון. [במצאות ימינו, קיימת אפשרות שהלבון יקלקל את התבניות והמחבתות, ואפלו אם האדם ירצה ללבנם - יש לחוש שיהיו עליהם ולא לבנם פֶּדִין. ולכן ראוי שלא להכשירם, אלא ישתמש בהן דורות לפסח]. מחבת רגילה שמתנגנים בה על ידי שמן וכדומה - יש לשאל רב מסמך.

יד. **הלבון** צריך להיות לבון חזק עד שיהיו ניצוצות נפתזין ממנו. (סעיף ד)

הרחבה - דברי אדמו"ר הזקן: ילבנו באור (=באש) יפה יפה, עד שיהיו ניצוצות מפתזין ממנו, או עד שתשיר קלפתו העליונה, שאז בנדי נשרף כל האסור הכלוע בתוכו. ואם לא לבנו באור יפה יפה, כשעור שנתבאר, הרי הם **אסורים בפסח**.

(סימן תנא, סעיף יג)

המחשה מעשית:

כשצבע המתכת השתנה כתוצאה מחם האש - הרי זה '**לבון חמור**' הנקרא '**לבון חמור**', בשונה מ'**לבון קל**'. לדגמה, פיור של מתכת נתן להכשיר על ידי 'לבון קל'.

תנור הבנוי מאבנים ולבנים אפשר להכשיר על ידי '**לבון חמור**' (סעיף א. סימן קי, סעיפים א-ב). תנור מתכת של מינו נתן אף הוא להכשירה, אף פוסקי זמננו ממליצים שלא להכשירו אלא להשתמש בתנור מיוחד לפסח, לפי שהוא עלול להתקלקל על ידי לבון חמור, ויש להשמש שבעל התנור לא יכשירו פראוגי².

כלים שהכשרתם היא על ידי ערוי מכלי ראשון

טו. מקומות שמשתמשים בהם באכל ולפעמים נשפך שם מרק מן הקדרות (=הסירים) - צריכין הכשר קל, דהינו שמערוי עליהן רותחין. (סעיף יא)

טז. **ערוי מכלי ראשון** צריך להיות דוקא מתוך הכלי שהרתיחו בו המים. ולא יתיז את המים (=מרחוק) אלא ישפכם בקליח (=מקורב). (סעיף יא)

יז. השלחנות שמשתמשים בהם כל השנה - **נוהגין ללבן** אבנים, ומניחין את האבנים על השלחן ושופכין עליהם רותחין, ומוליכין את האבנים ממקום למקום, באפן שיהיו מים רותחים על פני כלו. ומכל מקום, יש **נוהגין** שלא להשתמש בשלחנות גם אחר ההכשר, אלא בפריסת מפה או דבר אחר³. (סעיף יא)

המחשה מעשית:

דלפק (העשוי שיש) שאוכלים עליו חמץ (ללא מפה או שעוגית), וכן השיש שבמטבח - יש לערות עליהם מים רותחים מכלי ראשון, מפני שולפעמים נשפך שם תבשיל חם של חמץ.

יש להוסיף ולעבר עם אבן מלבנת על פני המים, כדי שהאבן תרתיח מחדש את המים (שהספיקו להתקרר מעט תוך כדי השפיקה). בכל מקרה, **נוהגים** שמלבד **ההכשרה** מוסיפים ומכסים את הדלפק והשיש בגיר פסף עבה או פי.ווי. סי. וכדומה.

שלחן של פורמיקה שהניחו עליו חמץ חם, כגון פיצה חמה וכדומה, או סירים חמים - יש להכשירו על ידי ערוי מפלי ראשון, אף ללא אבן מלבנת שעלולה לקלקל אותו, ואז עלול האדם שלא להכשירו כראוי. לאחר הערוי יש לכסות השלחן במפה.

שלחן עדין שלא נהגים להניח עליו סירים או חמץ חם, ואוכלים עליו במשך השנה רק עם מפה - די לנקותו היטב ולכסותו במפה.⁴

מנהג הספרדים: מסתפקים בערוי בלבד ללא אבן מלבנת.

את הברזים יש להכשיר על ידי ערוי רותחין. את צנור הברז עצמו יש להכשיר על ידי פתיחת המים החמים, ותוך כדי זרימתם - ערוי רותחין מפלי ראשון. ואם אפשר עדיף להסירו ולהכשירו בהגעלה. את המסננת של הברז יש להסיר למשך הפסח או להחליפה במסננת מיחדת לפסח.⁵

שמוש בפלטה חשמלית בפסח

יח. כשרוצים להעמיד מעל התנור איזו קדרה (=סיר) **בפסח**, צריכין להניח תחלה טס של ברזל ועליו מעמידין הקדרה. (סעיף א)

הרחבה - דברי אדמו"ר הזקן: תנור שרגילים להניח מעליו פשטידה ושאר **חמץ** בשעה שהתנור מתחמם, **ונבלע** **שם טעם החמץ** על ידי חם האש - **אסור** להניח בפסח שום דבר על גביו מלמעלה. ומי שרוצה להשתמש בפסח בשטח שמעל התנור, מניח עליו חתיכת ברזל וכדומה, ועל גבי זה הדבר המפסיק **מתר** להניח אפילו מאכלים חמים בשעה שהתנור מתחמם בפסח. (סימן תנא, סעיף סה)

המחשה מעשית:

שמוש בפלטה חשמלית בפסח - פלטה חשמלית שמונחים עליה חלות לחמום, נקטה היטב, מפעיל אותה מספר דקות בהם גבוהה ויכסה בפח או בגר אלו מנימים עבה, ועליהם יניח את הסירים בפסח.

הכשרת כירים של גז לפסח

1. את המשטח שעליו עומדים המבערים יש לנקות היטב ולערוות עליו מים רותחים.
2. את החצובות יש לנקות היטב וללפן. אם לא עשו כן, חייבים לפחות לנקות היטב ולכסות אותן בגר כסף עבה.
3. את המבערים לנקות היטב ולהבעיר בהם אש כמה דקות.

כלים שיש בעיה להכשיר אותם

- ט. דבר שמתקלקל במים רותחין, כגון כלים המדבקים בדבק, ואפילו אם רק הקת (=ידית) מדבקת באיזה דבק, לא מהני ליה (=מועיל לו) **הגעלה**, משום דחישנין (=שחוששים) שפא לא יגעילו יפה. (סעיף ב)

הרחבה - דברי אדמו"ר הזקן: אם ידית הספין דבוקה על ידי דבק, אין הגעלה מועילה לה, דכיון שהדבק מתקלקל במים רותחין, יש לחוש שפא יחוס על הדבק ולא ירתיח את המים יפה יפה. וכן אם הידית עשויה מחמר המתקלקל, וכן שאר כל הכלים העשויין מחמר המתקלקל במים רותחין - אין הגעלה מועלת להן כי יש לחוש שפא יחוס עליו. (סימן תנא, סעיף כ)

- כ. כלים שהחזיק בהם יין שרף (=משקה חריף) לקיים (=לאחסון), אין טעם יין השרף וריחו נפלטים על ידי **הגעלה**. רק אם בשל אותן היטב במים עם חמר נקוי מועילה להם אחר כך הגעלה. (סעיף ז)

הרחבה - דברי אדמו"ר הזקן: נהגו שלא להשתמש בפסח בכלים שהיה בהם יין שרף תמיד, כי אין טעם יין השרף וריחו נפלטם מהם אפילו על ידי הגעלה בכלי ראשון. ומכל מקום אם בשל אותם היטב במים עם אפר, עד שנסתלק מהם הריח לגמרי, מועלת להם הגעלה אחר כך. (סימן תנא, סעיף סב)

המחשה מעשית:

על בקבוקי יין רבים מצין 'בקבוק חדש'. אחת המעלות ב'בקבוק חדש' היא שיוצעים בודאות שלא אחסן בו קדם לכן משקה חריף **חמצץ**.

ואמנם, לפי **ההלכה** אפשר להשתמש בכלי שהיה בו משקה חריף חמצץ, אם נקה אותו היטב בצורה שהריח הסתלק לגמרי (על ידי ששלו בו מים בתוספת חומר נקוי), וגם הגעיל אותו פדת ו**כדין**, אף משתדלים ככל האפשר להמנע מכך ולא **להכשיר** כלל כלים כאלו שמחזיקים בהם (בקביעות) משקה חריף חמצץ.

כא. כל דבר שאי אפשר לנקותו היטב, כגון סלים שמשתמשים בהם **לחמץ**, וכן כלי שפיו צר ואי אפשר לשפשפו מבפנים, או שיש לו קנים (=צנורות) - לא מהני ליה (=מועילה לו) **הגעלה**. (סעיף י)

המחשה מעשית:

בספין מתקפלת הנקראת 'אולר', קים **חשש** שחדר חמץ למקום שאליה מתקפלת הספין, ואי אפשר לנקותו ולכן אין להגעילו. הוא הדין לסלסלה של נצרים שמניחים בה לחם, שיש בה גמות, ומצוי שחודרים לשם פרוגי חמץ ואי אפשר לנקות את כל הסדקים והגמות שבה.

כב. המרדה (=כלי שמכניסין ומוציאין בו לחם מהתנור) של עץ - אין לו **תקנה**. (סעיף ד)

כג. כל כלי חרס שנשתמש בו **חמץ** - לא מועילה לו **הגעלה**. (סעיף א).

הרחבה - דברי אדמו"ר הזקן: כל כלי חרס שנשתמש בו חמץ בחמין (=במים חמים) **שהיד סולדת בו** - אין לו תקנה על ידי הגעלה, **שהתורה** העידה על כלי חרס **שהטעם שנבלע בו** אינו יוצא לעולם, אפלו יגעלנו כמה פעמים, אלא לעולם פולט הוא מעט מעט **מטעם החמץ** שנבלע בו. (סימן תנא, סעיף ו)

המחשה מעשית:

כלי חרס, חרסינה, פורצלן - שהשתמשו בהם באכל חמץ חם (או ששהה בתוכם נוזל עם חמץ במשך 24 שעות ברציפות) לא נתן **להכשיר**.
כידור - אם הוא מתחם, מנקים אותו היטב ושופכים מים רותחים ואחר כך

נוהגים להניח בתוכו 'כּוֹר' ממתכת או מפלסטיק, כּדי שהכלים המיוחדים בו לא ינחו בתוך הכּוֹר עצמו. ראו הכשרת בּרזים ב'המחשה מעשית' לאחר סעיף יז.

כד. כּלי זכוכית **נוהגין** במדינות אלו שלא מהגני להו (=מועיל להם) **הגעלה**.
(סעיף יג)

הרחבה - דברי אדמו"ר הזקן: כּלי זכוכית - אפלו נשתמש בהן **חמץ** בחמין כל השנה, ואפלו אותם ששטה משקה חמץ בתוכם כמה ימים ושנים, אין צריכים שום **הכשר לפסח**, אלא די להם בשטיפה **כדינה**, לפי שהם חלקים וקשים ואינם **בולעים** כלום. **ויש אומרים**, שאפלו הגעלה אינה מועלת לכלי זכוכית, דכיון שתחלת ברייתו הוא מן החל הרי הן ככלי חרס. וכן **המנהג** פשוט במדינות אלו. (סימן תנא, סעיף עג)

המחשה מעשית:

ברבות מקהלות ספרד (אף לא בכלן) **נוהגים** שמנקים היטב כלי זכוכית, ומשתמשים בהם ב**פסח**, ללא **הגעלה**. אף בקהלות אשכנז מקפידים שלא להשתמש בכלי זכוכית בכלל (אפלו לאחר הגעלה), אלא בכלים חדשים המיעדים לפסח בלבד.

הכנת הכלים לפני ההכשרה

כה. קדם ש**מגעיל** את הפלי צריך לנקותו היטב מן החלודה וכדומה, שיהא נקי לגמרי. אבל מראות (=פתמים) אין בהם קפידה, ואין חובה לנקותם ויש המחמירים להסיר. (סעיף ג)

המחשה מעשית:

קומקום ומיחם להרתחת מים, הנמצאים בסביבת **חמץ** ויש **חשש** סביר שנפלו לתוכם פוררים, ומצטברת על דפנותיהם שכבה של אבן - יש המחמירים. להסיר את שכבת האבן לפני ההגעלה, משום שיש לחשש שמא נפל לתוכם פורר חמץ וכסתה אותו האבן ו**יאסר** את המים ב**פסח**.

כו. אם יש גמות (=שקעים) בפלי צריך לנקותם שם ואחר כך **יגעילו**. אם אי אפשר לנקות היטב הגמות והסדקים, וגם אי אפשר **ללבוש** שם - אין לו תקנה. (סעיף ג)

הרחבה - דברי אדמו"ר הזקן: ספין או אחד משאר כלים הצריכין הגעלה, שיש בו גמא או סדק או נקב שאינו יכול לנקותו היטב - אין הגעלה מועלת להם, לפי שיש לחוש שפא יש שם משהו ממשותת **החמץ בעין** (=חמץ ממש), ואין הגעלה מועלת למה שהוא בעין (=ממשי). לפיכך צריך להניח גחלים בוערות על הסדק והגמא, וישיה אותם שם עד שיהיה קש או חוט (=או ניר עתון) נשרף בצד החיצון, ואחר כך מגעילן. ואם לא עשה כן קדם ההגעלה, יעשה כן אחר ההגעלה. (סימן תנא, סעיף יט)

המחשה מעשית:

בחלק גדול מהמחבתות דבוק שמן שאי אפשר להסירו בנקוי רגיל. כיון שההגעלה מועילה רק להוציא מה שנבלע בתוף הפלי, ולא לשמן זה שנמצא על הפלי עצמו - יש צורך ללבן את המחבת עד כדי כך שאם ישימו ניר עתון בצד השני של המחבת הוא ישרף. לבון זה מכילה את הלכלוך החיצוני, ואחר כך אפשר להגעיל.
[לבון זה נקרא **לבון קל**, בשונה מהלבון החמור שדורש חם גדול יותר, פמבאר לעיל סעיף יג].

כז. את השלחנות צריכין לשפשף מקדם ורק אחר כך יכשירו. (סעיף יא)

הרחבה - דברי אדמו"ר הזקן: כל הכלים, אפלו שלחנות, הצריכין הגעלה - יש להזהר להדיחם ולשפשפם יפה קדם ההגעלה, כדי שלא יהיה דבוק בהם שום דבר אסור **בעין** (=ממשי). ואחר כך ינגבם יפה ממיי ההדחה שעל גביהם, שהם צוננים, שלא יצננו מעט את מי ההגעלה.
(סימן תנב, סעיף ז)

הכנת מקרר ומקפיא

כח. מקרר ומקפיא שאין בהם חמץ חם במשך השנה, מנקים היטב במטלית לחה. יש לנקות את קירות המקרר והמקפיא מבפנים, את המדפים והמגרות; ואת מסגרת הגומי שבדלת. את המקפיא יש להפשיר מהקרח ואחר כך לנקותו. **נהוג** לכסות בניר חדש את המדפים והמגרות שעליהם מניחים בפסח מאכלים.⁷

הליכות ומנהגים

א. באפן כללי, טוב שיהיו לאדם כלים מיוחדים לפסח, וכך לא יצטרך להכשיר את כליו (דבר הפרוץ בהגבלות שונות).

סימן קט"ז – דיני הגעלה

1. ראו שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סי' תנא, לו. ספר "הגעלת כלים לפסח" פרק יא, ג.
2. ראו "שבח המועדים" עמ' 178.
3. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תנא, סעיף נח.
4. ראו "שבח המועדים" עמ' 179-180.
5. ראו "שבח המועדים" עמ' 176-177.
6. יש חולקים וסוברים שפדבר בחשש רחוק ואין צורך לחשוש לכה, ראו בספר "הגעלת כלים לפסח" פרק יג, תא. פסקי תשובות סי' תנא, יד.
7. ראו "שבח המועדים" עמ' 179.

סימן קיד דיני מכירת חמץ

בל יראה ובל ימצא

א. נאמר בתורה: "שבֹּעֵת יָמִים שָׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתְכֶם כִּי כָל אֶחָד מִחֻמְצֹת וְנִכְרֹתֶהּ הִנָּפֵשׁ הֵהוּא מַעֲדַת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ" (שְׁמוֹת יב, יט), "וְלֹא יֵרָאֶה לָּךְ חֻמֶּץ וְלֹא יֵרָאֶה לָּךְ שָׂאֵר בְּכָל גְּבוּלְךָ" (שָׁם יג, ד). לָכֵן יִשְׂרָאֵל שֵׁיִשׁ לוֹ חֻמֶּץ שָׁלוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ בַּפֶּסַח, עוֹבֵר בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע עַל שְׁתֵּי עֲבֵרוֹת אֵלוֹ שֶׁל בַּל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא. (סעיף א)

חמץ שעבר עליו הפסח

ב. חֻמֶּץ שֶׁהָיָה בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּפֶּסַח אֲסוּר בַּהֲנָאָה לְעוֹלָם, וְאִפְלוּ בְטָלוֹ קִדְּם פֶּסַח. (סעיף א)

ג. צָרִיכִין לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא לַהֲנוּת לְאַחֵר הַפֶּסַח מִחֻמְצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא חֲשׂוֹד שֶׁלֹּא מְכָרוֹ בְּדַת. וְלָכֵן כְּשֶׁאוֹכְלִים אוֹ קוֹנִים חֻמֶּץ אַחֵר הַפֶּסַח, יֵשׁ לְבָדֵּק שֶׁלֹּא הָיָה בְּרִשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל בַּפֶּסַח אֲלֵא נַעֲשֶׂתָהּ בּוֹ מְכִירַת חֻמֶּץ בְּדִין. (סעיף יג)

מכירת חמץ

ד. מִי שֵׁיִשׁ לוֹ הִרְבֵּה חֻמֶּץ שֶׁאֵינּוּ יָכוֹל לִבְעָרוֹ מִן הָעוֹלָם, צָרִיךְ לְמָכְרוֹ לְנִכְרִי קִדְּם הַפֶּסַח בְּשָׂעָה שֶׁהוּא עֹדִין מְתֵּר בַּהֲנָאָה. (סעיף א)

ה. לֹא יֵהָא עֲנִין מְכִירַת חֻמֶּץ אֲצֵל הָאָדָם כְּמוֹ מַצּוֹת אֲנָשִׁים מְלַמְּדָה, אֲלֵא צָרִיךְ שִׁיגְמֹר (=שִׁיחְלִיט) בְּדַעְתּוֹ שֶׁהוּא מוֹכֵר בְּאַמַּת לְנִכְרִי מְכִירָה גְמוּרָה וְחִלּוּטָה (=מְחֻלָּטָה). (סעיף א)

ו. לֹא יִמְכֹּר אֶת הַחֻמֶּץ לַגּוֹי בְּיָקָר מִן הַמִּחְרִי הָרָאוּי. (סעיף א)

ז. הַחֻמֶּץ שֶׁהוּא מוֹכֵר לַגּוֹי, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְאִם הִגּוֹי לֹקֵחַ אֶת הַחֻמֶּץ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, מֵה טוֹב; וְאִם אֵי אֶפְשָׁר שִׁיִּקְחֵהוּ לְבֵיתוֹ, צָרִיךְ לְהַשְׁפִּיר לוֹ אֶת הַחֻמֶּץ שֶׁהִחֲמִץ מִנָּח בּוֹ. (סעיף ב)

ח. אִם אֵינּוּ יָכוֹל לְהַשְׁפִּיר לוֹ כָּל הַחֻמֶּץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ גַּם כֵּן לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, יַעֲשֶׂה מַחֲצָה לַפְּנֵי הַחֻמֶּץ, וְיַשְׁפִּיר לוֹ אֶת הַחֻמֶּץ שֶׁעַד הַמִּחְצָה וְיִכְתֹּב כֵּן בְּתוֹךְ הַשְּׁטָר. (סעיף ד)

ט. כל מה שכתוב ב**פְּשֹׁטֵר**, ידבר עם הקונה הנכרי גם בעל פה. ויקבל ממנו דמי קדימה, ושאר המעות יזקף עליו בתור חוב. ויהא הכל כתוב בפְּשֹׁטֵר (סעיף ב)

דעת אדמו"ר הזקן: מפיון שהנכרי אינו משלם את כל שווי **החמץ**, הרי שהדבר עלול לפגם בשלמות המכירה, ולכן אדמו"ר הזקן תקן לעשות **מכירת חמץ** על ידי **ערב קבול**, שהוא יהודי שהחמץ הנמכר אינו שייך לו, והוא מקבל אחריית על המכירה - שבבוא העת, אם יתחמק הנכרי ולא ירצה לשלם את החוב, הוא יפרע את החוב במקומו. על ידי **תקנה** זו מקבלת המכירה תקף גדול יותר.

י. לאחר **הפסח** יבקש מאת הנכרי שישלם לו את החוב שהתחייב לשלם עבור החמץ שפמכר לו. וכאשר ישיבהו הנכרי שאין לו פסף, יבקש ממנו שיחזר וימכר לו את **החמץ** (עם החדר שבו הוא נמצא) בעד סכום כף וכה. (סעיף א)

יא. לא יהא הדבר פחוקא בעלמא (=צחוק סתם), אלא פדרך הסוחרים ממש. (סעיף א)

יב. **אסור** לעשות **תנאי** עם הגוי שלאחר **הפסח** **מחייב** הגוי למכרו לו, או שהישדאל מחייב לחזר ולקנותו ממנו. כי **החמץ** נהיה קנוי לנכרי לגמרי, ורק אם ירצה ברצונו הטוב יקנו ממנו זאת בחזרה לאחר **הפסח**. (סעיף ו)

הליכות ומנהגים

א. מוכרים לגוי גם כלים שיש עליהם ממשות חמץ, והמנהג הוא שאין מטבילים אותם אחר הפסח.

ב. נוהגים לתת רשות לרב למכור את החמץ, והוא עושה את המכירה לגוי.

ג. מנהג חסידים שדבר מאכל או משקה שקבלו מהאדמו"ר אין מוכרים לגוי. ואם יש בו חשש חמץ, מסיימים את אכילתו ושיתתו לפני הפסח.

שטר הרשאה למכירת חמץ

אני החתום מטה, נותן כוח ורשות לרב _____

ועושה אותו שליח ומרשה במקומי למכור ולהשפיר, בעצמו, או על ידי שלוחו ושליח-שלוחו, עד מאה שלוחים, כל מיני חמץ ותערובות-חמץ וחשש-חמץ שלנו, הן הנמצא ברשותנו, ו/או ביד אחרים, או שיש לנו חלק וזכות בהם, או שהם רק פקדון ביד אחרים. וכן אנו מניפים כוחו שישפיר לנכרי כל המקומות שהחמץ מנח שם. ובזה אנו מגלים דעתנו, שכל חמץ וחשש חמץ ותערובות חמץ השייך לנו, ימכר לנכרי בכל אפן שיהיה, הן מצד שליחות והן מצד זכיה, שזכין לאדם שלא בפניו, וכן ביד השליח למכור החמץ האמור לעיל בכל מחיר שירצה לפי חות-דעתו, ויהי ממכרו קיים, ויהא גידו פדיונו, ועשיתו כעשיתנו, ופיו כפינו.

שם ומשפחה _____

כתבת מלאה _____

ועל זה באנו על החתום _____

תאריך _____

סימן קיז

קצת דינים מלקטים לחג הפסח

חמץ אסור במשהו

א. אם נמצאה איזו תערובת חמץ בערב פסח עד הלילה הרי זה כמו שאר אסורין שבטלים בששים. (סעיף א)

ב. לכן אם נמצא גרעין תבואה בעוף ובתבשיל בערב פסח - זורקו, והשאיר מתרין באכילה אפלו בפסח. (סעיף א)

ג. אם נמצא חמץ בתוך חג הפסח - אוסר אפלו במשהו. (סעיף א)

ד. בכל מקום שנמצא איזה גרעין מחמשת מיני דגן או חמץ כלשהו - צריכין לשאל את הרב כיצד לנהוג. (סעיף א)

דברים שנהוג שלא לאכל בפסח

ה. כל מיני קטניות אסורים באכילה בפסח. והטעם לאסור - כיון שיש דמיון בין קטניות למיני דגן גזרו עליהן איסור שמא יבואו להחליף ביניהם. (סעיף ד)

מנהג הספרדים: ברב קהלות ספרד לא קבלו את הגזרה על הקטניות, ונוהגים לאכל קטניות בפסח ללא חשש. ביהדות מרוקו נהגו ברב הקהלות שלא לאכל קטניות יבשות כגון חומס וארז כי הם הדומים יותר למיני דגן, אך אוכלים קטניות טריות כגון פולים ואפונה. ויש המחמירים לא לאכל ארז בלבד ואת שאר הקטניות מתירים לאכל.

ו. כל מיני פרות יבשים אסורים, אלא אם כן נתבטלו בתנור שהכשר לשם פסח. אפלו תאנים יבשים וצמוקים - אסורים, וכן קלפות תפוח זקב (תפוז). (סעיף ד)

ז. מלח - קדם שנותנים אותו על התבשיל, צריכין לבדק אם אין גרעין תבואה מערב בו. (סעיף ד)

מצה עשירה

ח. מצה שנאפתה עם חלב, זין, מייץ טבעי וכדומה (ולא עם מים) - נקראת מצה עשירה. (סעיף ו)

ט. אם אין צֶרֶף גָּדוֹל בַּדְּבָר אֲסוּר לְאַפּוֹת מִצָּה עֲשִׂירָה לְשֵׁם פֶּסַח, אֶפְלוּ קִדְּם הַפֶּסַח. (סעיף ו)

י. בְּשִׁעַת הַדִּחָק כְּגוֹן לְצֶרֶף חוּלָה אוֹ זָקוֹן, מִתֵּר לְאַפּוֹת מִצָּה כְּזוֹ לְצֶרֶף הַפֶּסַח וּבִלְבָד שִׁיזְהָרוּ שֶׁלֹא יִתְעַרְבוּ בָּהּ אֶפְלוּ מֵעֵט מַיִם. (סעיף ו)

מנהג הספרדים: מהתירים לכתחלה לאכל מצה עשירה בתנאי שישלו אותה במי פרות (או דבש וכדומה) בלבד, ללא תערובת מים.²

יא. בְּלֵיל הַסֵּדֶר צְרִיכִים לְאָכַל מִצָּה מִמֶּשׁ הַעֲשׂוּיָה מִקֶּמַח וּמַיִם, וְאִין יוֹצֵאִין יְדֵי חוּבָה בְּמִצָּה עֲשִׂירָה. (סעיף ו)

חֲמֵץ שֶׁל גוֹי

יב. בְּעֶרֶב פֶּסַח מְשַׁעָה שְׁהַחֲמֵץ נֶאֱסָר בַּהֲנָאָה וּבְכָל יְמֵי הַפֶּסַח אֲסוּר לְהוֹנוֹת אֶפְלוּ מִחֲמֵץ שֶׁל נֹכְרִי. לָכֵן אֲסוּר לִישְׁרָאֵל לְהוֹלִיף אוֹ לְשֹׁמֵר חֲמֵץ שֶׁל נֹכְרִי, וּמִכָּל שֶׁפֶן שֶׁאֲסוּר לְלַכֵּת וְלִקְנוֹת חֲמֵץ בְּשִׁבִּיל נֹכְרִי אֶפְלוּ אִם קוֹנֶה בְּכֶסֶף שֶׁנִּתֵּן לוֹ הַנֹּכְרִי. (סעיף ח)

יג. אֲסוּר לִיהוּדֵי לְמִסֵּר אֶת בְּהֻמָּתוֹ לְנֹכְרִי, אִם יוֹדֵעַ שֶׁיֵּאֱכִילֶנָּה חֲמֵץ בַּפֶּסַח, וְאֶפְלוּ אִם מוֹסֵר לוֹ אֶת הַבְּהֻמָּה הַרְבֵּה זְמַן לִפְנֵי פֶּסַח. (סעיף י)

יד. מִתֵּר לִיהוּדֵי לזוֹמֵר לְמִשְׁרֵתוֹ הַגּוֹי, אֶפְלוּ בְּשִׁעָה שְׁהַחֲמֵץ אֲסוּר בַּהֲנָאָה 'הָא לָּהּ מַעוֹת וּקְנָה לָּהּ דְּבָרֵי מֵאֲכָל', אִף עַל פִּי שִׁיּוֹדֵעַ בּוֹ שִׁיקְנָה לְעַצְמוֹ חֲמֵץ. (סעיף יא)

טו. לְשִׁתּוֹת חֶלֶב הַיּוֹצֵא בַּפֶּסַח מִבְּהֻמָּתוֹ שֶׁל נֹכְרִי הָאוֹכֵלֶת חֲמֵץ בַּפֶּסַח - יֵשׁ אוֹסְרִין וְיֵשׁ מִתִּירִין, וְשׁוֹמֵר נִפְשׁוֹ יַחְמִיר, וּבִפְרָט בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָ לְאֲסוּר, אִין לְהִתִּיר. (סעיף יג)

הליכות ומנהגים

א. במנהג לאסור קטניות³ נכללים גרעיני זרע ירקות שיזרעים אותם ומצמיחים גרעינים כמותם הנאכלים ללא 'בשר' פרי, כגון: ארז, אפונה, חרדל, סויה, עדשים, שעועית, שומשום, תירס ועוד.

ב. הנזהרים מקטניות, נמנעים גם ממוצריהן, כגון: שמן סויה.

ג. תינוקות ולילדים עד גיל 7 מתירים אכילת קטניות בשעת הדחק. ויש לבשל להם בכלים מיוחדים.

ד. נוהגים להזהר ביותר מ'מצה שרויה' (ואף מפלים שנפל לתוכם פרור מצה), ולכן אוכלים את המצה מתוך זהירות ובנפרד, ולא יחד עם מאכלים אחרים.

מנהגי עדות: בעדות הספרדים ובחלק מעדות האשכנזים נהוג להקל באכילת מצה שרויה בפסח, מלבד חסידים ואנשי מעשה המקפידים על כך⁴.

ה. נמנעים משתיית משקה חריף המכיל אלכוהול (למעט יין, פמונבן) ואפלו אם נעשה בפקוח לחג הפסח.

הדורים המקבלים בהרבה מבתי א"ש:

- א. מרבדים ביהודים במאכלי הפסח כל אחד כפי מנהג אבותיו. מסבה זו נוהגים בחג הפסח שכל אחד אוכל בביתו לפי מנהג משפחתו ואינו אוכל אצל חברו אם יתכן שיש ביניהם חלוקי מנהגים.
- ב. המשתמשים בספר בחג הפסח, מבשלים ומסננים אותו קדם החג.
- ג. אדמו"ר הצמח צדק אסר אכילת צנון בחג הפסח.
- ד. נמנעים מאכילת פרות יבשים, תבלינים ושמורים, אפלו אם יש עליהם פקוים לחג הפסח.
- ה. משתדלים לאכל מה שהכינו ביצור ביתי ונמנעים במדת האפשר ממאכלים המיצרים במפעלים וכדומה.
- ו. את הפרות והירקות מקלפים לפני שמבשלים אותם.
- ז. מיחדים סיר מיוחד לבשול ביצים המתבשלות בקלפנתן (ביצים קשות) ואין משתמשים בסיר זה למאכלים אחרים.

1. ראו ילקוט יוסף פסח ע' 353. ספר נהגו העם מנהגי מרוקו. נתיבות המערב פסח.

2. שלחן ערוך סימן תסב ס"א. כף החיים שם.

3. ע"פ ספר סדור פסח כהלכתו פט"ז ס"ג.

4. ראו שלחן ערוך סימן תנח. ברכי יוסף סימן תסד סק"ג.

סימן קיג

דיני ערב פסח ואפית המצות

שורפת חמץ

א. בערב פסח מתיר לאכל חמץ עד שליש היום [היום נחשב מן עלות השחר עד צאת הכוכבים]. (סעיף ב)

דעת אדמו"ר הזקן: היום נחשב מהנץ החמה עד השקיעה [ואין מקילים את הזמן שלפני נץ החמה, ושלאחר השקיעה].

ב. בערב פסח מתיר החמץ בהנאה עוד שעה (=זמנית) אחת לאחר האכילה, שבה מתיר למכרו לנכרי, ולאחר שעה זו אסור גם בהנאה. (סעיף ב)

ג. צריך להזדרז לשרף את החמץ ולבטלו לפני שמגיע הזמן שבו הוא אסור בהנאה. (סעיף ב)

ד. אף על פי שבטל את החמץ בפליה לאחר הבדיקה, מכל מקום יחזור ויבטלנו גם ביום לאחר ששרף אותו, ויכלל כל החמץ ויאמר: "כל חמירא וכו'". או בלשון שהוא מבין [כל חמץ ושאר שיש ברשותי, שחזיתיו ושלל חזיתיו, שראיתיו ושלל ראיתיו, שבערתי ושלל בערתי, יבטל ויהיה הפקר בעפר הארץ]. (סימן קיא, סעיף יא)

כתב אדמו"ר הזקן: בשעת שרפת החמץ, לאחר הבטול, יאמר את ה'יהי רצון' המופיע בסדור.

אסור עשית מלאכה

ה. בערב פסח מחצות היום ואילך אסור בעשית מלאכה, ומתיר לעשות רק את שמותר לעשות בהל המועד. (סעיף ג)

ו. עשית מלאכה על ידי נכרי - נוהגין להתיר. (סעיף ג)

ז. יש מקומות שנוהגין לאסור כל היום במלאכה. (סעיף ג)

ח. יש להסתפר וכן לקצץ הצפרניים קודם חצות היום. (סעיף ד)

ט. אם שכח יכול לקצץ צפרניו גם לאחר חצות היום, אבל להסתפר אסור אלא רק על ידי ספר נכרי. (סעיף ד)

אסור אכילת מצה

י. **בָּעֶרֶב פֶּסַח אָסוּר לֶאֱכַל מִצָּה כָּל הַיּוֹם.** (סעיף ה)

יא. **אָסוּר לְהֵאָכִיל מִצָּה גַם אֶת הַקִּטְנִים וְהַקְטָנוֹת,** אִם מְבִינִים עָנָן יִצִּיאת מִצְרַיִם. (סעיף ה)

מִנְהַג חב"ד: מִבֹּקֶר עֶרֶב פֶּסַח אֵין אוֹכְלִים מִכָּל הַמִּינִים הַנִּכְנָסִים בַּמָּרוֹר וּבַחֲרוּסָת, עַד שְׁמֻקְיָמִים בָּהֶם אֶת הַמִּצָּה בְּלִיל הַסֵּדֶר.

יב. **הָאָסוּר לֶאֱכַל מִצָּה בָּעֶרֶב פֶּסַח** הוּא רַק בַּמִּצָּה כְּשֶׁהִיא רְאוּיָה שְׂיֻקְיָמוּ בָּהּ מִצּוֹת אֲכִילַת מִצָּה בְּלִיל הַסֵּדֶר. אוֹלָם תִּבְשִׁילִין שְׁעוּשִׁין מִמִּצּוֹת טְחוּנוֹת, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְקַםֹּץ בָּהֶם מִצּוֹת אֲכִילַת מִצָּה, מִתֵּר לֶאֱכַל. (סעיף ה)

יג. **מִשְׁעָה עֲשִׂירִית** וְאֵילָן אָסוּר לֶאֱכַל תִּבְשִׁילִים הָעֲשׂוּיִים מִמִּצּוֹת, כִּי אִם מַעֲט פְּרוֹת אוֹ בֶּשֶׂר וְדָגִים, וְיִזְהָר שֶׁלֹּא יִמְלֹא פֶּרֶסוֹ כְּדִי שְׂיֵאָכַל בְּלִילָה מִצָּה לְתַאֲבוֹן. (סעיף ה)

דַּעַת אָדְמו"ר הַזָּקֵן: תִּבְשִׁיל הָעֲשׂוֹי מִמִּצָּה טְחוּנָה וּבִרְכָּתוֹ בּוֹרָא מִיַּי מְזוֹנוֹת - מִתֵּר לֶאֱכַל גַּם לְאַחַר שְׁעָה עֲשִׂירִית. אֲבָל תִּבְשִׁיל שֶׁבִּרְכָּתוֹ הַמוֹצֵיא - מִתֵּר רַק לִפְנֵי שְׁעָה עֲשִׂירִית.

מִנְהַג כָּל עַדוֹת הַחֲסִידִים: נִמְנָעִים מֵאֲכִילַת תִּבְשִׁילִים הָעֲשׂוּיִים מִמִּצָּה טְחוּנָה מֵאֲז הַזְמָן שֶׁאָסוּר בַּאֲכִילַת חֶמֶץ, וְעַד סוּיָם הַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי שֶׁל פֶּסַח.

מִנְהַג הַסִּפְרָדִים: נוֹהֲגִים לֶאֱכַל מִצָּה עֲשִׂירָה הָעֲשׂוּיָה מִקֶּמַּח וּמֵי פְּרוֹת בָּעֶרֶב פֶּסַח, כִּינּוֹן שֶׁלֹּא יוֹצֵאִים בָּהּ יָדִי חוּבָה בַּפֶּסַח.¹

תענית בכורות

יד. **הַבְּכוֹרִים, בֵּין בְּכוֹר לָאֵב בֵּין בְּכוֹר לָאֵם, מִתְּעַנִּים בָּעֶרֶב פֶּסַח,** אֶפְלוּ כְּשֶׁחָל בָּעֶרֶב שַׁבָּת. (סעיף ו)

טו. כָּל זָמַן שֶׁהַבְּכוֹר קָטָן - הָאֵב מִתְּעַנֶּה תַּחֲתָיו. (סעיף ו)

טז. יֵשׁ מִתִּירִים לֶאֱכַל בְּסַעֲוֵדַת מִצָּה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא נוֹהֲגִים בְּהִתֵּר זֶה. (סעיף ו)

דינים נוספים בערב פסח

יז. בערב פסח אין אומרים בשחרית 'מזמור לתודה'. (סעיף א)

מנהג הספרדים: בחלק מהקהלות נוהגים לומר 'מזמור לתודה' גם בערב פסח.²

יח. המהדרים אופין המצות של מצוה בערב פסח אחר חצות היום, שהוא זמן הקרבת קרבן פסח. (סעיף ח)

יט. אחר חצות היום חל אסור על החמץ, לכן דורשת אפית מצות לאחר חצות זהירות מיוחדת, כדי שלא יגיע למצב שבו יכשל באסור חמץ. (סעיף ח-ט)

הליכות ומנהגים

א. נוהגים שאחד מהצבור מסים מסכת ומזמין את הצבור להשתתף בסעודת המצוה שעושה, ועל ידי כך הבכורים יכולים לאכל.

1. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"ה, חזון עובדיה הל' פסח עמ' קצח.

2. עין כף החיים תכט ס"ק טל, דרכי הלכה קיג, ועין בקצור שלחן ערוך לרבי ברוך טולדנו סימן רסט ס"ג, שכתב שהמנהג לאמרו.

